

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

همه‌ی عشایر، مرزداران، سنت‌داران، حافظان هویت و حیثیت بومی این کشورند. «مقام معظم رهبری»

اقتصاد جامعه عشایری آذربایجان شرقی

مقدمه:

□ آذربایجان شرقی یکی از استان‌های نیمه‌خشک ایران به حساب می‌آید که حدود **۴۵۴۹۱** کیلومتر مربع وسعت دارد.

□ متوسط بارندگی این استان کمتر از **۳۰۰**

میلیمتر گزارش شده است.

□ اراضی کشاورزی استان **۱,۲۲۱,۳۷۷** هکتار است که

حدود **۲۶** درصد مساحت استان را تشکیل می‌دهد.

□ مراتع استان **۲/۴۷** میلیون هکتار میباشد.

□ براساس سرشماری سال **۱۳۹۵** جمعیت استان

حدود **۳/۹** میلیون نفر است که **۷۲** درصد آنرا

جمعیت شهری و **۲۶/۲** درصد روستایی و **۱/۸** درصد عشایری می‌باشند.

□ در حال حاضر **۲۱** شهرستان، **۴۶** بخش، **۶۲** شهر و **۲۷۵۷** آبادی در این استان وجود دارد.

معرفی اجمالی عشایر استان

□ وجود منطقه قشلاقی (آران) با آب و هوای نسبتاً گرم و ارتفاعات خوش آب و هوا نظیر دامنه‌های سهند و سبلان و گچی قیران و بزقوش و هشته‌سر و مشک‌عنبر و مناطق جنگلی قره‌داغ رونق کوچ‌نشینی در این منطقه را از دیر باز بوجود آورده است.

□ در منطقه آذربایجان شرقی دو ایل بزرگ شاهسون و قره‌داغ با طوایف و تیره‌های مختلف و نه طایفه مستقل در بیش از ۲۹۹ قشلاق استان زندگی می‌کنند.

پراکنش جغرافیایی عشایر استان در فصل ییلاقی و قشلاقی و ایل راههای استان

وزارت جهاد کشاورزی

سازمان امور عشایر ایران

اداره کل امور عشایر استان آذربایجان شرقی

راهنمای نقشه

- نقاط روستایی
- منابع آب
- اطرافگاه ییلاق
- اطرافگاه میانبند
- اطرافگاه قشلاقی
- گلگاه ییلاق
- گلگاه میانبند
- گلگاه قشلاق
- موانع کوچ
- امکانات اطرافگاه
- آبشخور
- روگذر
- پیشنهادات
- زیرگذر
- سرویس بهداشتی
- شبکه هیدروگرافی
- شبکه ارتباطی
- ایلوام
- محدوده شهری
- محدوده دهستان
- محدوده بخش
- محدوده شهرستان

عنوان طرح: شناسایی و احیاء ایله‌های عشایری استان

عنوان نقشه: ایله‌های عشایری استان آذربایجان شرقی

کارفرما: اداره کل امور عشایر استان آذربایجان شرقی

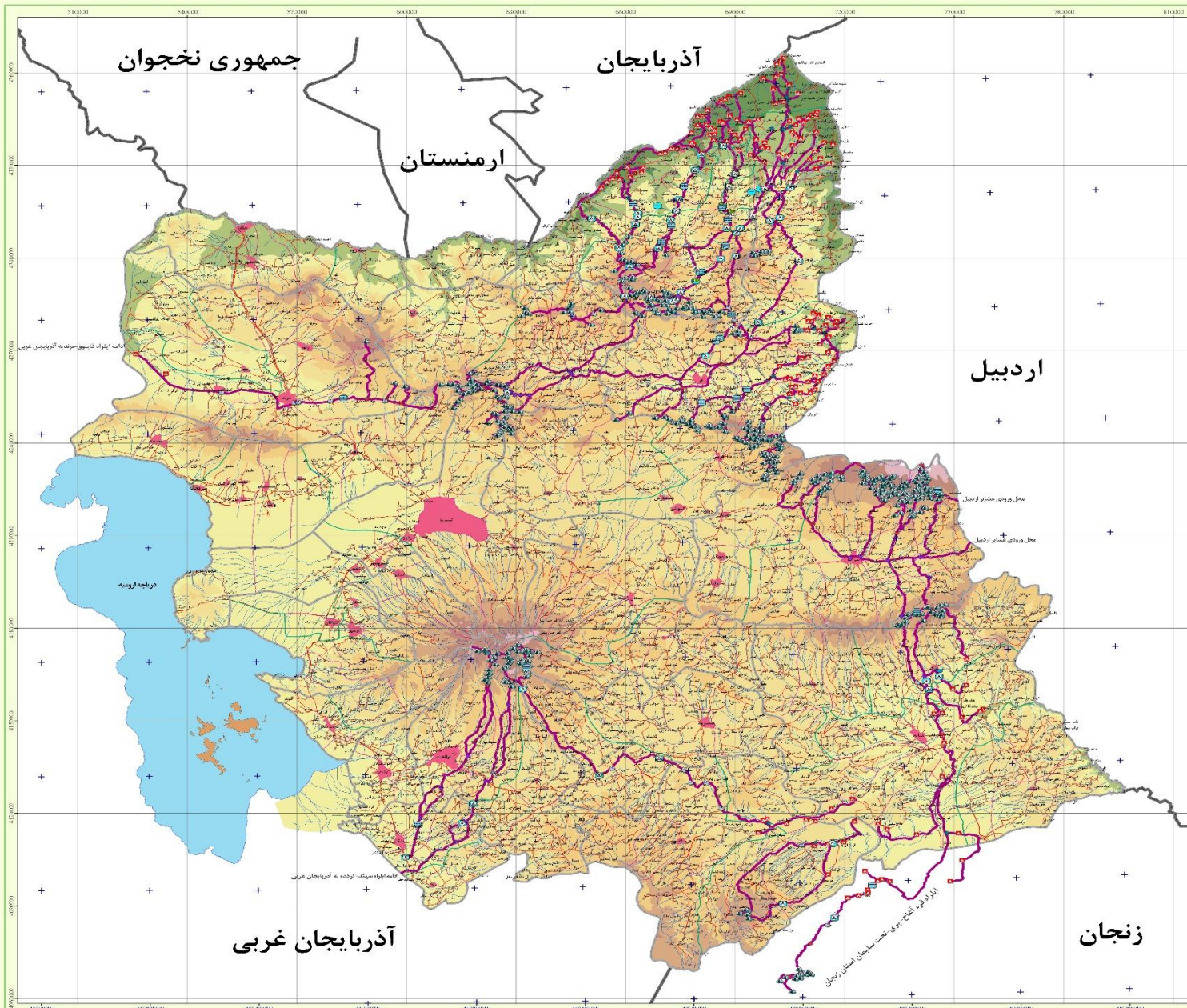
کد و تاریخ: ۱۳۹۱ - ۴۱۱۳۱ - طراح: ناصر قادری

ترسیم: سارا صباح پور کنترل: داود نقی زاده

مقیاس: 0 6,250 12,500 25,000 37,500 50,000 Meters

مهندس مشاور
راژران آسب زارگرس

آذربایجان غربی

اردبیل

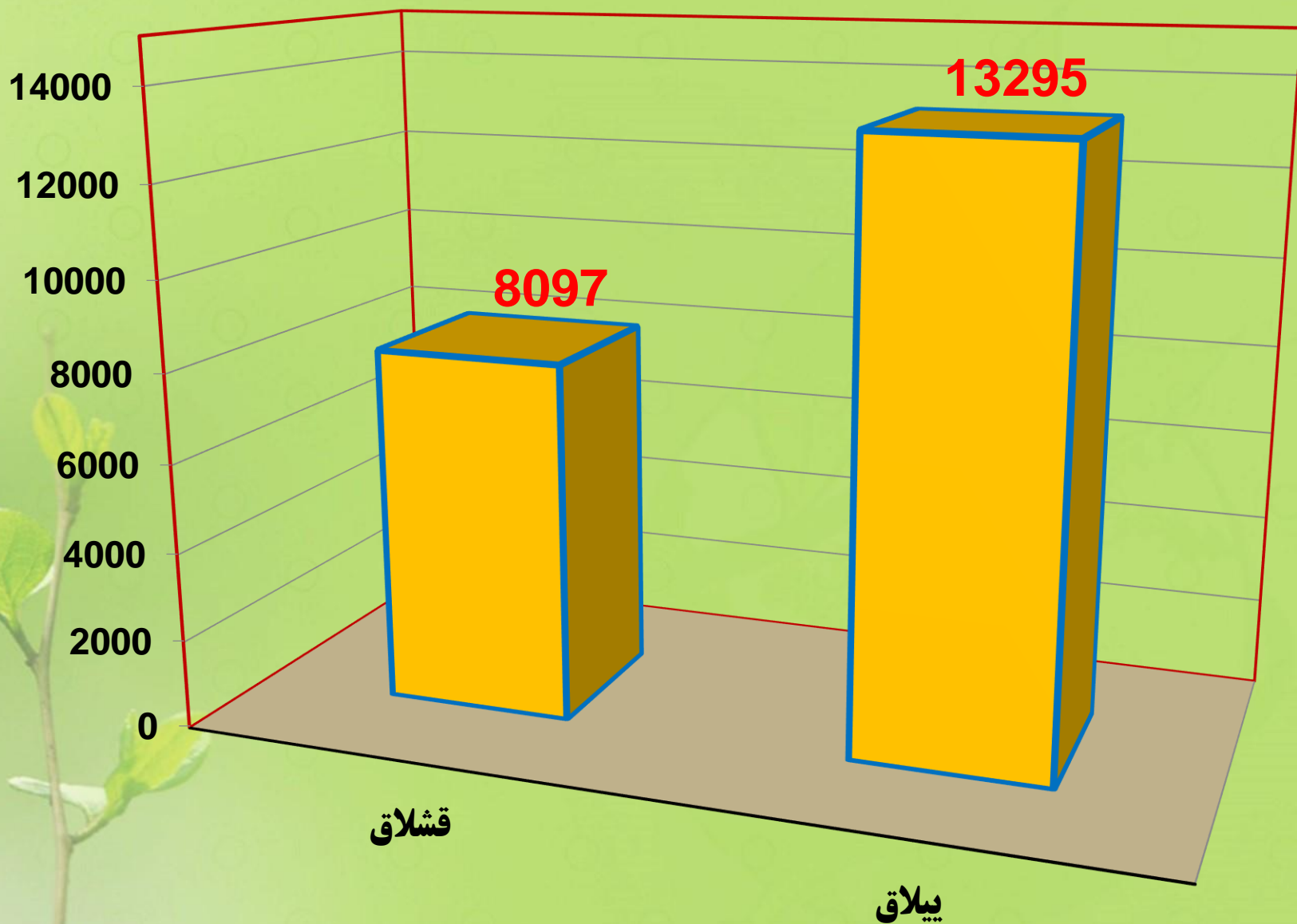
زنجان

جمهوری نخجوان

آذربایجان

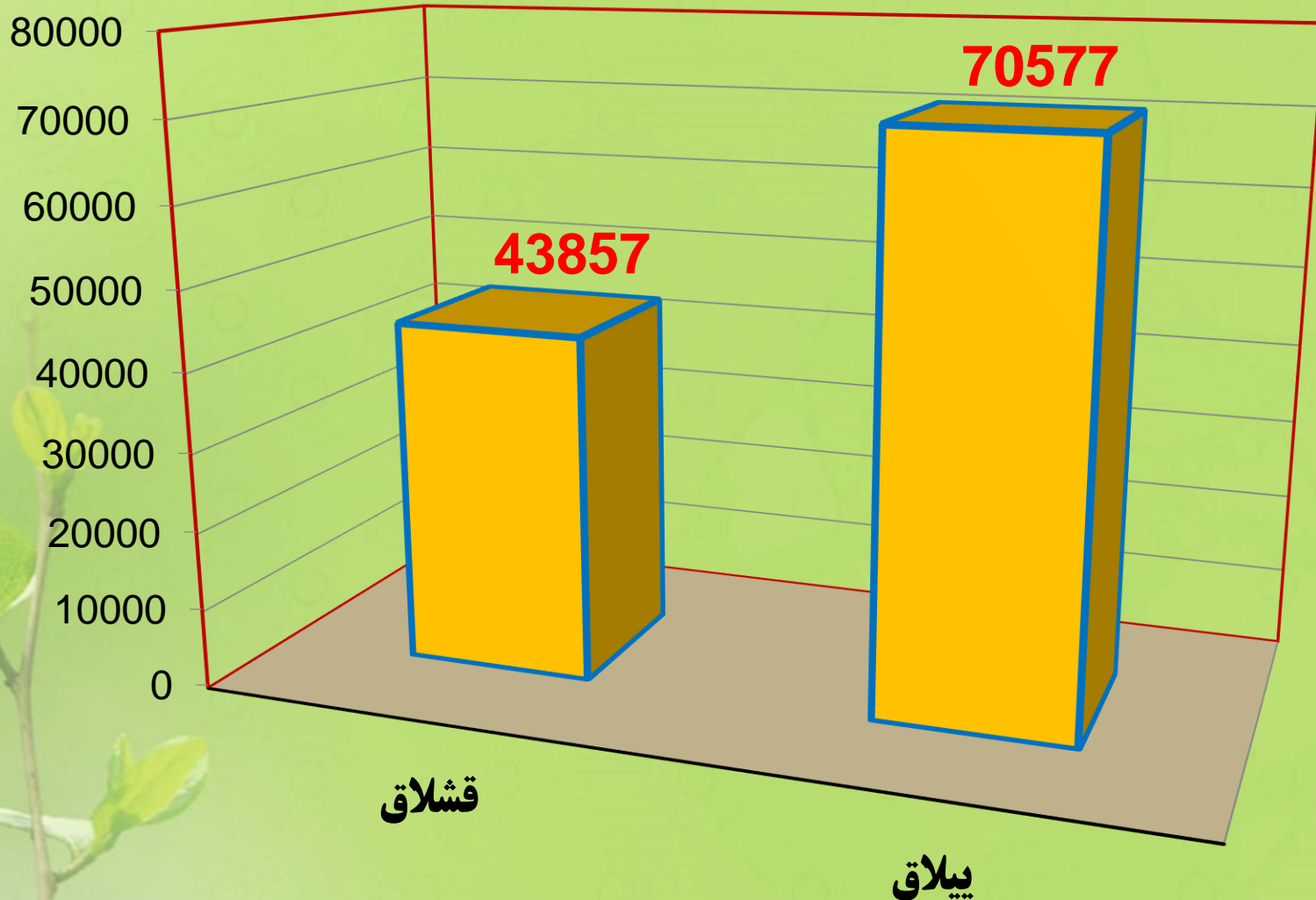
ارمنستان

تعداد خانوارهای عشایر استان

□ طبق آمار سرشماری جمعیت کوچنده کشور سال ۱۳۸۷ در این استان در فصل قشلاقی ۸۰۹۷ خانوار با ۴۳۸۵۷ نفر و در فصل بیلاقی ۱۳۲۹۵ خانوار با ۷۰۵۷۷ نفر زندگی کوچ دارند.

جمعیت عشایر استان (نفر)

□ با توجه به ارقام فوق در فصل ییلاقی حدود ۵۱۹۸ خانوار عشایری از استانهای اردبیل و زنجان و آذربایجان غربی برای تعلیف احشام خود به ییلاقات استان آذربایجان شرقی کوچ می نمایند

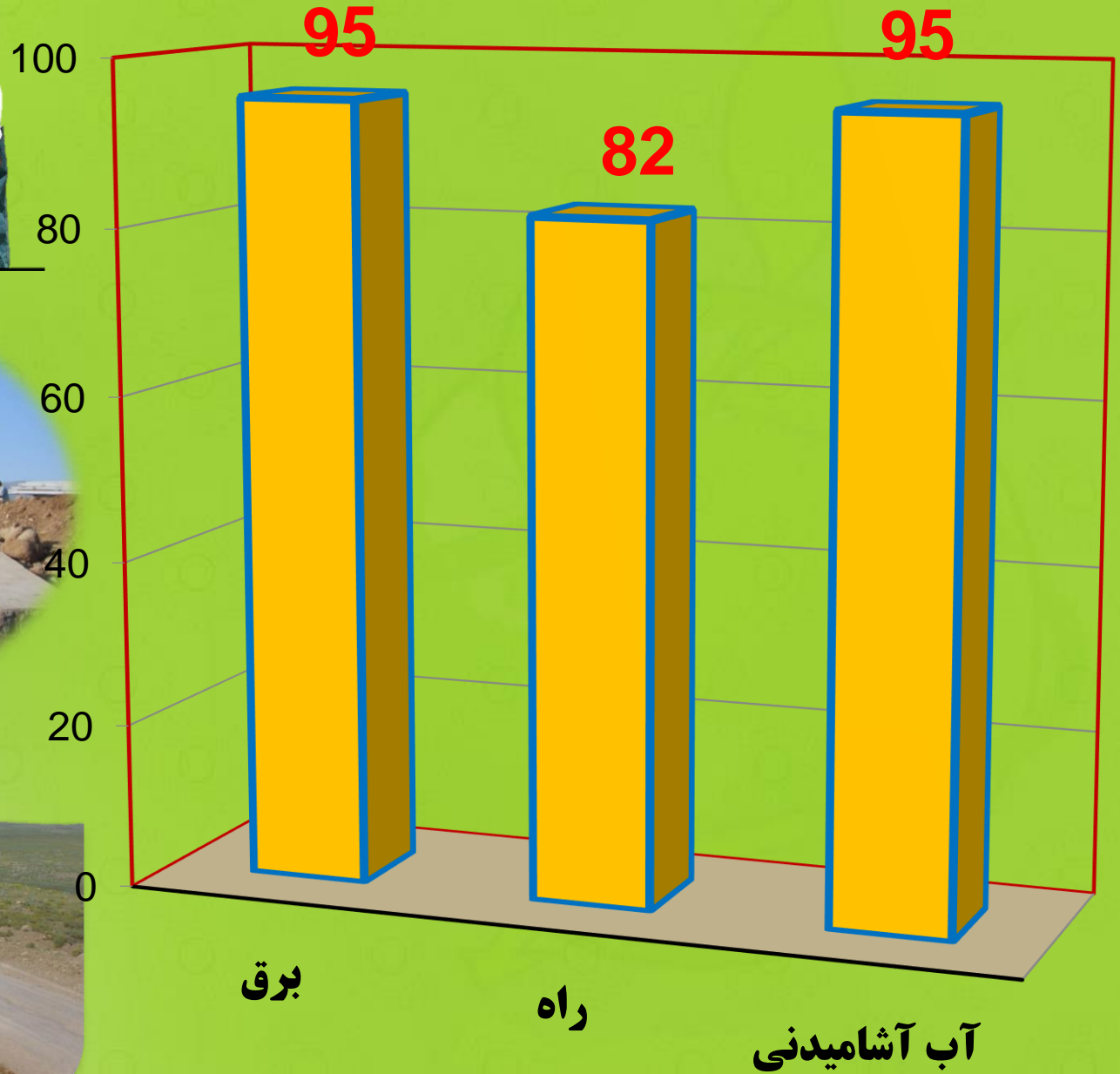
- ❑ هر آلاچیق عشایری یک کارگاه تولیدی محسوب می شود و تمام اعضا خانواده در تولید و عرضه و فروش محصولات دامی و کشاورزی و صنایع دستی به منظور تامین معیشت کل خانواده تلاش می نمایند
- ❑ جامعه عشایری استان علاوه بر پرورش گوسفند، گاو، شتر و بز در سال های اخیر به پرورش بلدرچین، بوقلمون، کبک، شترمرغ، زنبورعسل و انواع آبزیان روی آورده اند.
- ❑ از دیگر تولیدات عشایر استان می توان به تولید کره و روغن حیوانی (ساری یاغ) ، دوغ نهره، کشک و شیر شتر اشاره نمود.

میزان باسوادی مردان و زنان عشایری (درصد)

میزان برخورداری از خدمات زیر بنایی (درصد)

اقتصاد جامعه عشایری استان آذربایجان شرقی

۱- مرتع

۲- تولیدات دامی

۳- تولیدات کشاورزی

۴- صنایع دستی

۵- سایر (پرورش آبزیان،
ماکیان، زنبورداری و داد و ستد و ...)

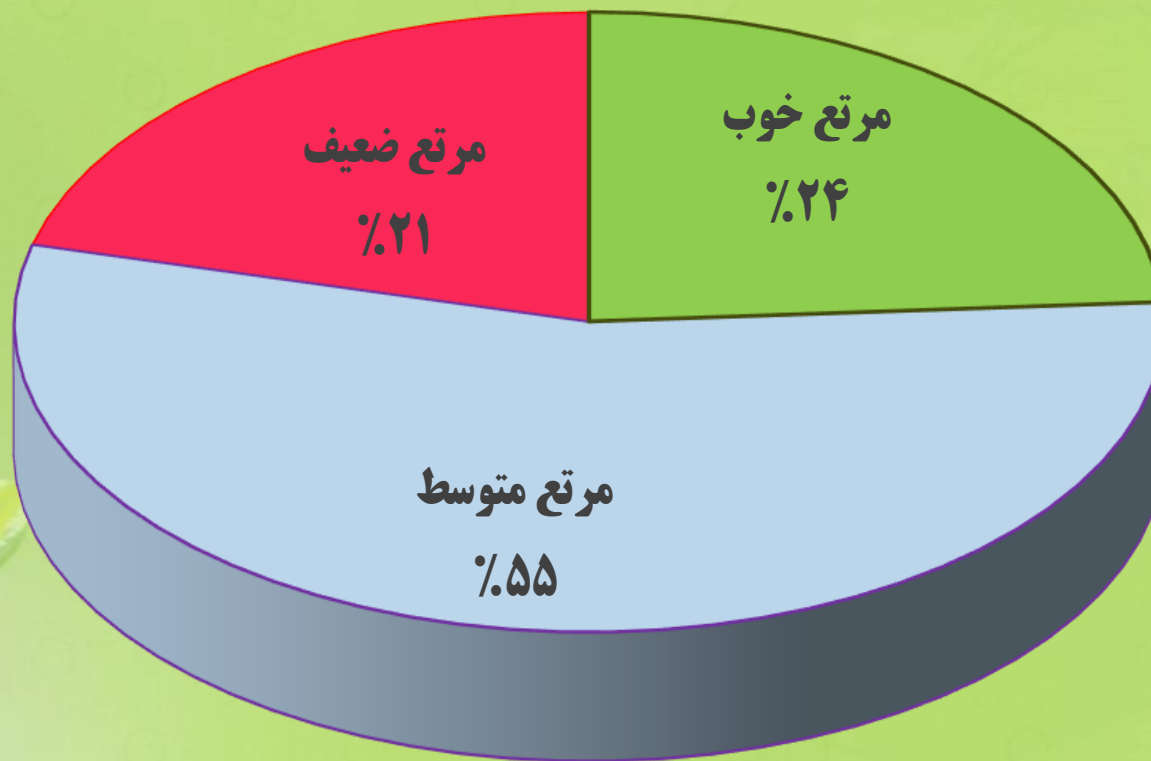
عمده منابع در آمدی عشایر

۱- مرتع

□ مرتع نقش اساسی در تعلیف احشام عشایر دارد هرچند که در اثر چرای بی رویه و عدم مدیریت چرا و خشکسالی در سالهای اخیر تولید علوفه در هکتار کاهش یافته و فشار اقتصادی مضاعفی به خانوارهای عشایری وارد ساخته است.

وضعیت مراتع استان (درصد)

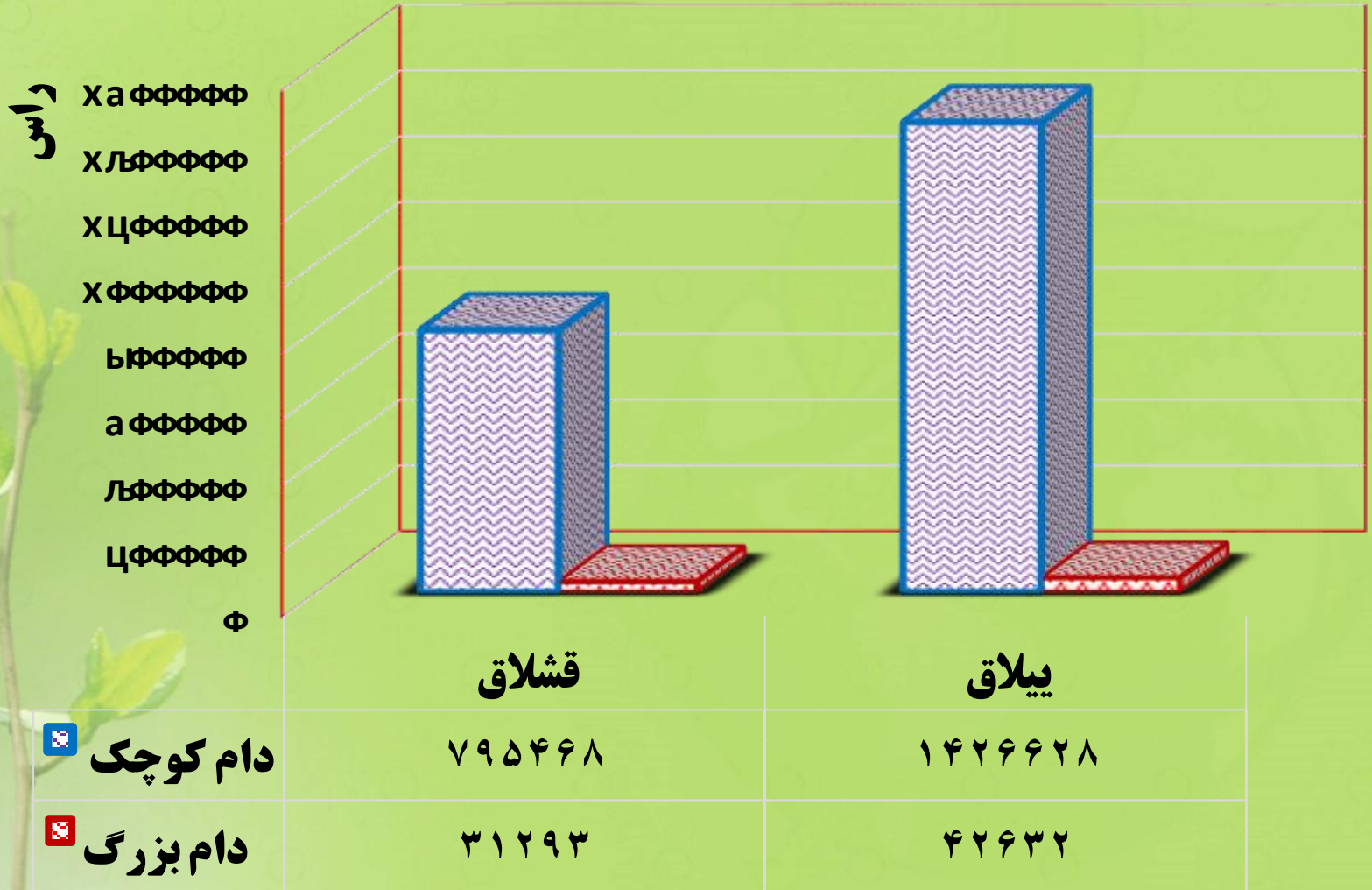
از ۲/۴۷ میلیون هکتار مراتع استان مقدار ۲۴٪ مرتع خوب و ۵۵٪ مرتع متوسط و ۲۱٪ مرتع ضعیف می باشد.

جامعه عشایری استان نزدیک به یک میلیون هکتار مراتع واقع در مناطق ییلاقی و قشلاقی با تولید ۲۹۴ هزار تن علوفه خشک تولیدی استفاده می نمایند که این میزان تولید علوفه خشک متناسب با تعداد واحد دامی عشایر نبوده و بخشی از تعلیف به صورت دستی صورت می گیرد.

۲- تولیدات دامی (سال ۱۳۹۵)

دامداری شغل اصلی عشایر بوده و تمامی خانوار عشایری در پرورش و نگهداری و شیر دوشی و پشم چینی آن دخالت مستقیم دارند

از ۱/۵ میلیون واحد دامی عشایر استان در سال ، حدود ۳۰ درصد به بازار فروش عرضه می شود

تعداد و انواع دام جامعه عشایری استان بر حسب آمار عشایر کوچنده سال ۱۳۸۷

تک سمی ها	شتر و بچه شتر	گاو میش و بچه گاو میش	گاو و گوساله	بز و بزغاله	گوسفند و بره	دوره
۵۰۰۴	۱۰۰۴	۱۵۲۴	۳۵۱۰۰	۱۷۲۸۹۷	۱۲۵۳۷۳۱	بیلاق
۳۲۸۸	۵۴۰	۹۲۷	۲۶۵۳۸	۹۵۰۹۸	۷۰۰۳۷۰	قشلاق

میزان تولیدات دامی عشایر در سال ۱۳۹۵

نوع محصول دامی	میزان تولید (تن)	قیمت واحد (هزار ریال)	درآمد ناخالص حاصل از فروش
گوشت	۱۱۹۳۹	۳۰۰	۳۵۸۲
شیر	۳۴۱۰۰	۳۰	۱۰۲۳
پشم	۱۳۰۷	۳۴	۴۵
مجموع درآمد ناخالص (میلیارد ریال)			۴۶۴۸

۳- تولیدات کشاورزی (سال ۱۳۹۵)

نظر به اجرای برنامه های توسعه و ساماندهی و اسکان عشایر و اجرای طرح تعادل دام و مرتع توسط سازمان امور عشایر ایران و تغییرات حاصله در نحوه زندگی کوچ نشینی و معیشت عشایر نیز دچار دگرگونی گردیده و تولیدات کشاورزی به معادلات اقتصاد عشایر وارد گردیده است

با اجرای طرح های آب و خاک و احداث سد و سیستم های انتقال اب و تجهیز اراضی پایاب و تبدیل اراضی مرتعی و ملی به زمین های کشاورزی جامعه عشایری استان در کنار دامداری به کارهای کشاورزی سوق داده شدند تا از فشار دام بر مرتع کاسته شود و اکنون درآمد قابل توجهی از باغداری و کشت محصولات زراعی به دست می آورند .

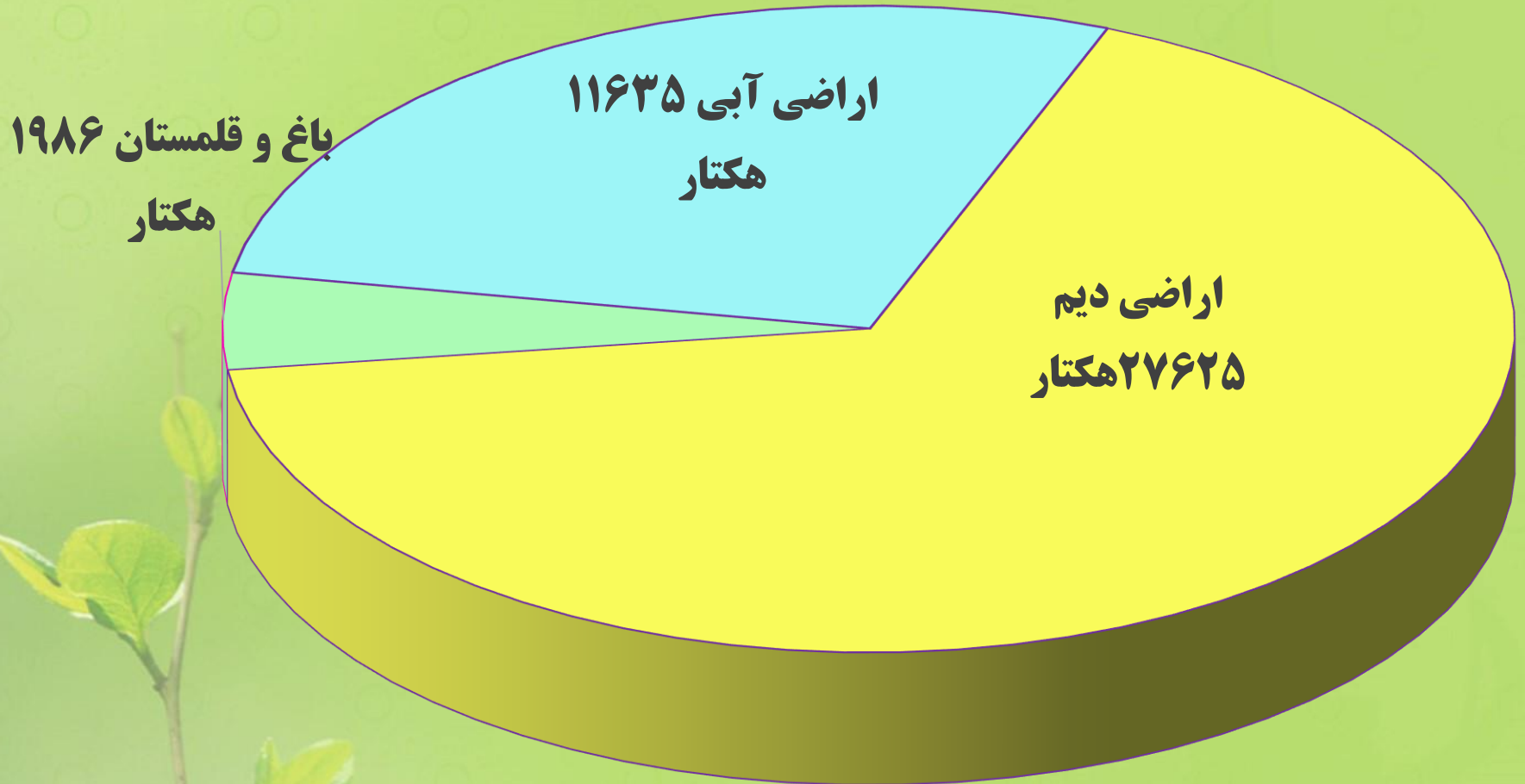

پمپاژ قلی بیگلو در شهرستان خداآفرین

سد ارسباران در شهرستان کلپبر

مساحت اراضی زراعی و باغی عشایر استان

□ کل اراضی کشاورزی عشایر استان حدود ۴۱۲۴۶ هکتار میباشد که در اراضی آبی استان گندم، جو، یونجه، ذرت علوفه ای، حبوبات، برنج، پنبه، سیب زمینی در اراضی دیم نیز گندم و جو کشت می شود. باغ های عشایر نیز به کشت درختان سیب، زردآلو، شلیل، انار و آلبالو اختصاص دارد.

محصولات تولیدی زراعی و باغی

نوع محصول زراعی	میزان تولید (تن)	درآمد ناخالص حاصل از فروش (میلیارد ریال)
یونجه	۱۴۰۰۰	۱۱۲
گندم	۱۸۸۸۱	۳۷۶
جو	۱۰۱۵۶	۱۰۱
علوفه و سیفی جات	۴۹۰۵۰	۴۹
میوه	۲۳۸۳۲	۲۳۸
جمع کل درآمد عشایر از فعالیت کشاورزی		۸۷۶

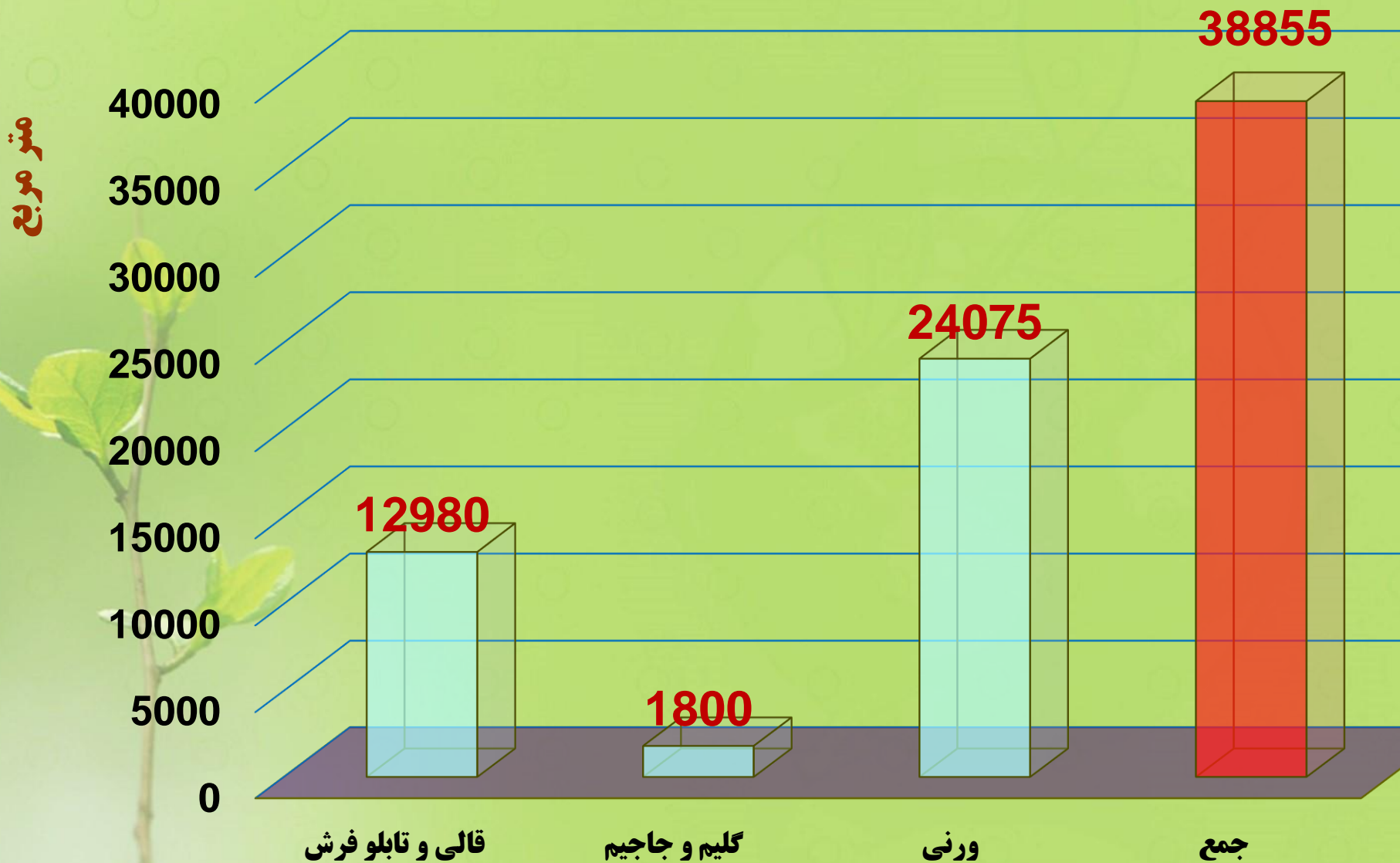
۴- صنایع دستی

تولید صنایع دستی یکی از فعالیت های عمده خانوارهای عشایری بعد از دامداری و کشاورزی می باشد

عشایر عمدتاً فرش و ورنی و جاجیم و گلیم و جوراب پشمی و ... تولید می کنند.

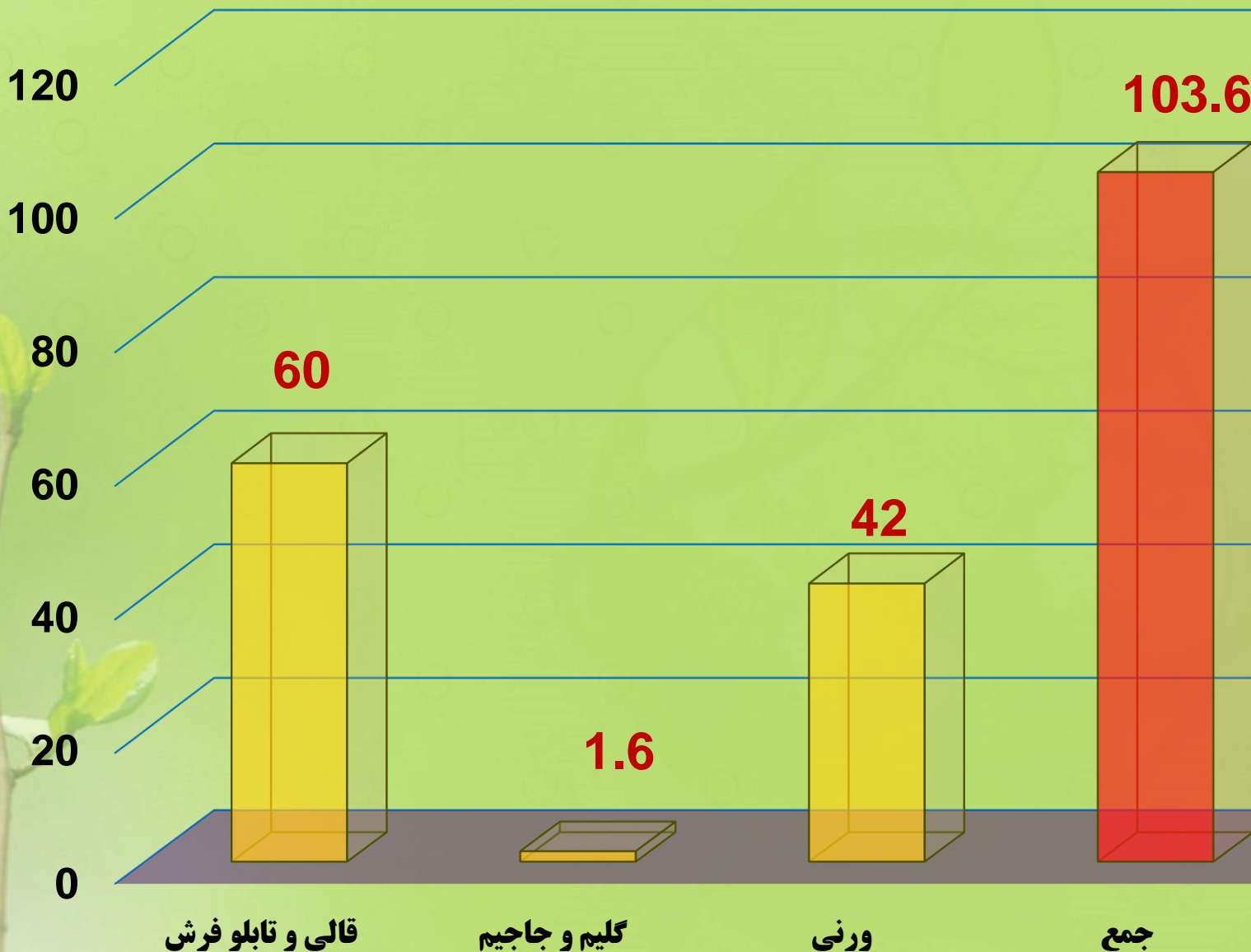

میزان تولید صنایع دستی (داری) در استان توسط عشایر

میزان درآمد ناخالص عشایر استان از فروش صنایع دستی (داری)

میلیارد ریال

۵ - سایر فعالیتهای اقتصادی عشایر

□ تاسیس تشکلهای عشایری از جمله شرکتهای تعاونی، ورنی بافان و صندوقهای خرد زنان عشایری جهت انجام فعالیتهای اقتصادی

تشکیل صندوقهای خرد زنان عشایری

تاسیس تشکلهای عشایری از جمله شرکتهای تعاونی

□ داد و ستد (بازارچه های محلی ، نمایشگاهها ، میادین دواب و...)

□ ایجاد کارگاههای کوچک در مناطق عشایری

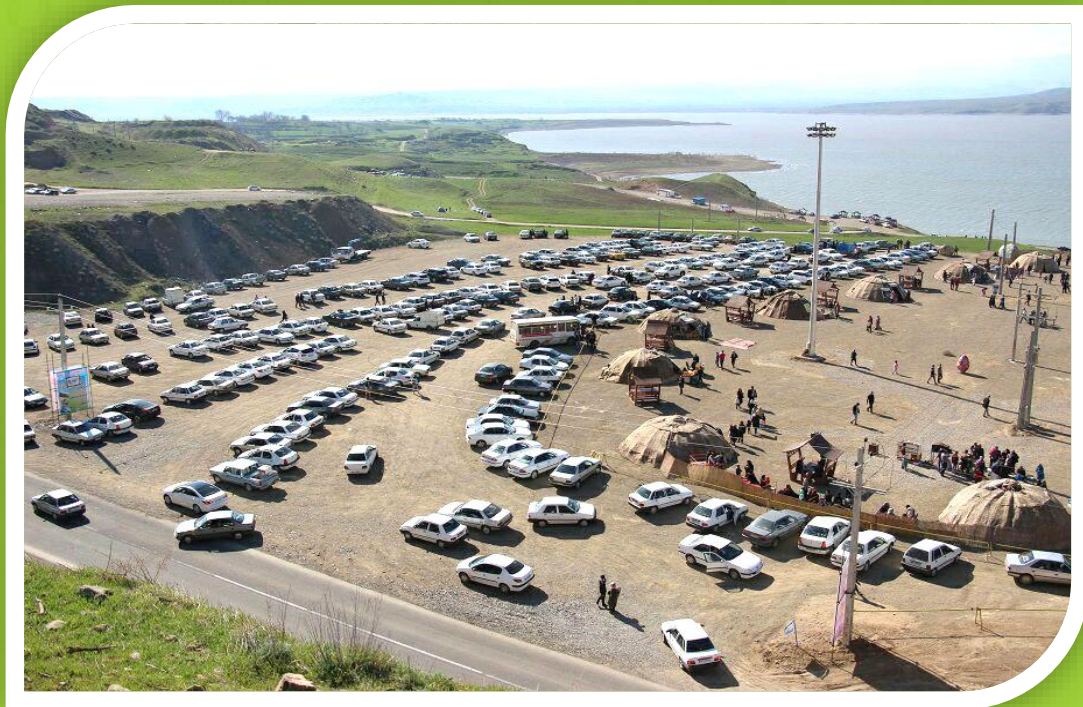

کارگاه فرش شهرستان اهر

کارگاه تولید پنیر شهرستان کلیبر

□ گردشگری (ایجاد کمپهای گردشگری و ایجاد نمایشگاههای دائمی در مناطق عشایری و...)

کمپ گردشگری عشایری در شهرستان خداآفرین

□ پرورش آبزبان، ماکیان، زنبورداری و...

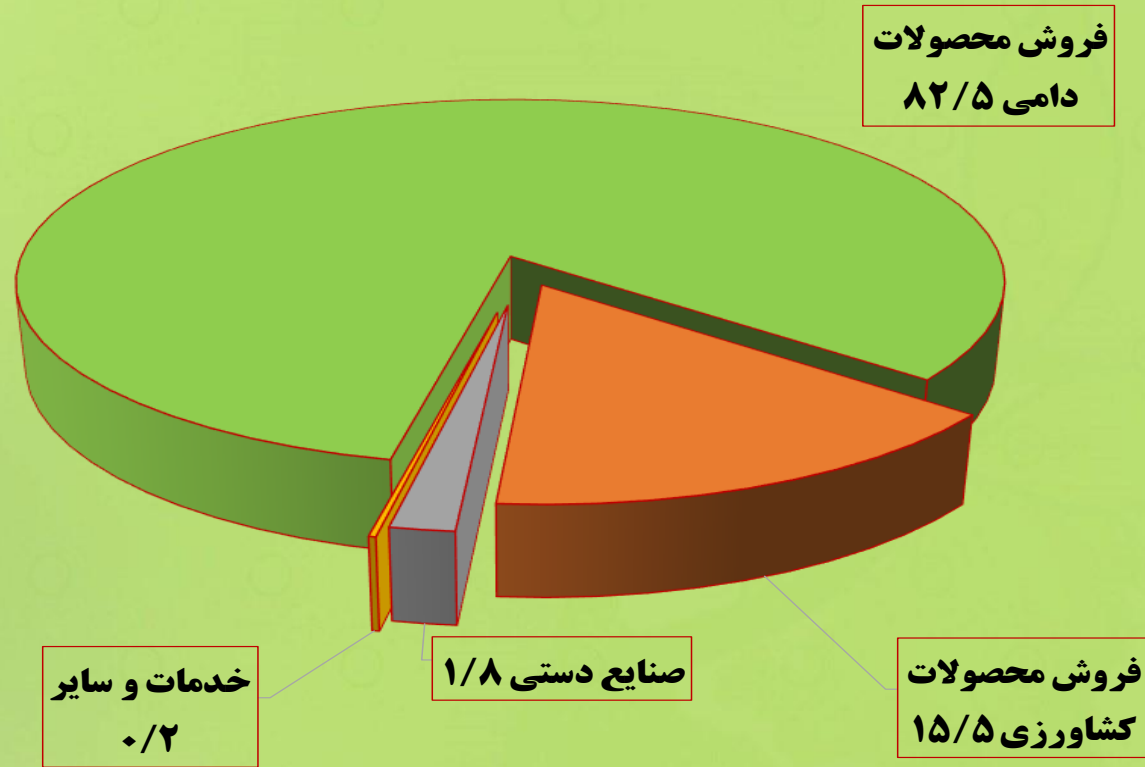

□ جمع آوری گیاهان دارویی

زندگی عشایر آسمانلو ارسباران اهر

درآمد سالانه عشایر

ردیف	نوع درآمد	میلیارد ریال	درصد
۱	فروش محصولات دامی	۴۶۴۸	۸۲/۵
۲	فروش محصولات کشاورزی	۸۷۶	۱۵/۵
۳	صنایع دستی	۱۰۴	۱/۸
۴	خدمات و سایر (زنبورداری و پرورش ماکیان و....)	۶	۰/۲
	جمع کل درآمد ناخالص سالیانه عشایر استان	۵۶۳۴	۱۰۰

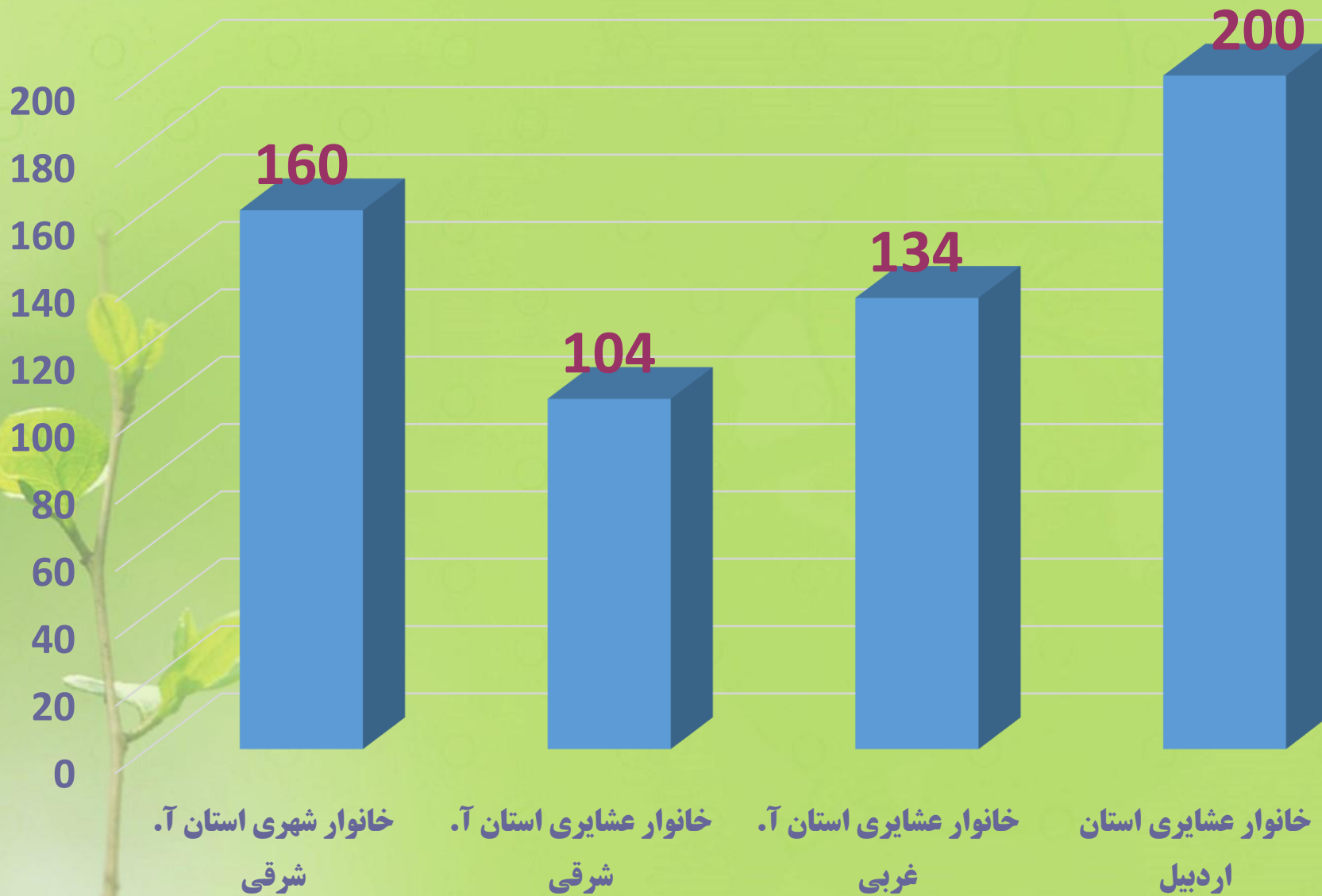
نظر به برآوردهای تقریبی انجام شده در این گزارش به نظر می رسد هر خانوار عشایری (حدوداً ۴/۵ نفری) استان سالانه حدود ۵۲۰ میلیون ریال درآمد ناخالص به دست می آورند محاسبه دقیق هزینه ها به طور کامل دقیق با توجه به عدم شفافیت در برخی بخش های هزینه ای میسر نگشته و امکان پذیر نمی باشد .

با اتکا به برآوردها و ارزیابی میدانی و سود خالص اقتصادی ناشی از تولید در کشور حدود ۲۰ درصد میباشد بنابراین سود خالص هر خانوار عشایری در طول سال حدود ۱۰۴ میلیون ریال برآورد می گردد .

مقایسه متوسط درآمد خالص خانوار عشایری شمالغرب کشور

میلیون ریال

نتیجه گیری:

- ۱ - با توجه به مطالب بیان شده بر آورد میزان درآمد کل سالانه عشایر (میانگین سود خالص در استان ۲۰ - ۱۵ درصد می باشد) می توان نتیجه گرفت در حال حاضر عشایر از شرایط مطلوبی برخوردار نیستند.
- ۲ - به نظر می رسد ارائه راهکارهای جدید و مدرن با حفظ هویت فرهنگی و تاریخی عشایر برای ایجاد مشاغل جدید و وارد کردن آن به چرخه درآمد عشایر ضروری به نظر می رسد.
- ۳ - ضروریست آمار تفصیلی شفافتر و جامع تر از سوی دستگاههای متولی متخصص جهت بهره برداری سازمان های نظیر امور عشایر صورت گیرد.

راهکار افزایش در آمد خانوار عشایری

- در سالهای گذشته کارهای زیربنایی خوبی در مناطق روستایی و عشایر از سوی دولت ها انجام گرفته و بسیاری از شاخص های عمرانی و آموزش و بهداشتی و راه سازی و گازرسانی و اینترنت پر سرعت انجام گرفته است.
- خدمات زیربنایی انجام گرفته شاید سطح در آمد را تغییر داده ولی افزایش چشمگیری در سطح زندگی و تامین رفاه و میزان در آمد عشایر نداشته است.
- انتخاب یک الگوی توسعه پایدار مناطق روستایی و عشایری شاید اولین قدم برای رسیدن به رشد اقتصادی این مناطق باشد
- ایجاد خوشه های روستا پایه و خوشه های کشاورزی و دامداری و علمی واحداث صنایع تبدیلی کشاورزی و تشکیل زنجیره های تولید گوشت و لبنیات و مشاغل خانگی از راههای افزایش در آمد عشایر و روستاییان می باشد

به امید رشد و شکوفایی هر چه بیشتر مناطق عشایری
با تشکر و قدردانی از حسن توجه عزیزان

